

مراقبت‌های بهداشتی اولیه در ایران

چالش‌ها و راهکارها

مؤلفین

دکتر مصطفی علی‌مهر

(کتابخانه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی)

های کلهریور

(کارشناس رشد جمعیت‌شناسی)

دکتر سید علی‌الدین

(استادیار مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده علوم پزشکی اراک)

دکتر وحید شیرانی

(دکترای حرفه‌ای دندان پزشکی)

۱۳۹۸

عنوان و نام پدیدآور	:	مراقبت‌های بهداشتی اولیه در ایران: چالش‌ها و راهکارها/ مولفان مصطفی علی مهر... [و دیگران].
مشخصات نشر	:	تهران: نشر بید، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۷۲ ص.
شابک	:	۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۵۶۲ - ۵۶ - ۷
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیا
یادداشت	:	مولفان مصطفی علی مهر، هدی کلهرپور، سعید امینی، وحید شیرانی.
موضوع	:	مراقبت‌های اولیه بهداشتی — ایران
موضوع	:	Primary health care -- Iran
موضوع	:	بهداشت — ایران — برنامه‌ریزی
موضوع	:	Health planning -- Iran
موضوع	:	سلامت پروری — ایران — برنامه‌ریزی — سیاست دولت
موضوع	:	Health promotion -- Planning -- Government policy -- Iran
منابع	:	علی مهر، مصطفی، ۱۳۶۲ -
رده‌بندی کنگره	:	RA۴۲۷/۹/۴ ۱۳۹۸
رده‌بندی دیوید	:	۳۶۲/۱۷۶۰۹۵۵
شماره کتابشناس ملی	:	۵۶۷۱۰۹۴

انتشارات بید

تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، کوچه مهدی، پلاک ۱۲

شماره ۲۷، واحد ۱۲

تلفن: ۰۹۰۲۴۸۶۸۹۵۶ - ۶۶۴۷۹۶۱۵ - ۶۶۴۳۵۶۳۷

مراقبت‌های بهداشتی اولیه در ایران

چالش‌ها و راهکارها

مؤلفان: مصطفی علی مهر - هدی کلهرپور - سعید امینی -

وحید شیرانی

• چاپ اول: ۱۳۹۸ • شمارگان: ۵۰۰ نسخه • ناشر: بید

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۵۶۲ - ۵۶ - ۷

قیمت: ۳۰,۰۰۰ تومان

تمامی حقوق این اثر محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۳	مقدمه

بخش اول: مراقبت‌های بهداشتی اولیه ۱۵

۱۵	اجلاس و اعلامیه جهانی آلماتا
۱۶	تعریف مراقبت‌های بهداشتی اولیه
۱۷	وجه فلسفی و استراتژیک مراقبت‌های بهداشتی اولیه
۱۸	اجزای مراقبت‌های بهداشتی اولیه
۱۹	اصول مراقبت‌های بهداشتی اولیه
۲۱	کارکردهای اساسی نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه
۲۲	ضرورت تأکید مجدد بر مراقبت‌های بهداشتی اولیه
۲۴	موانع عمده تحقق خدمات بهداشتی اولیه
۲۵	ضرورت پژوهش در حیطه مراقبت‌های بهداشتی اولیه

بخش دوم: نظام ارائه خدمات سلامت و شبکه مراقبت‌های بهداشتی درمانی در ایران

تاریخچه شکل‌گیری نظام سلامت ایران و شبکه بهداشت و درمان ۲۷

۳۰	واحدهای عرضه خدمات در ایران
----	-----------------------------

- ۳۰..... سطوح مراقبت های بهداشتی درمانی
- ۳۳..... لزوم سطح بندی مراقبت های بهداشتی درمانی
- ۳۵..... وظایف وزارت بهداشت
- ۳۷..... سطح استان
- ۳۷..... سطح شهرستان
- ۳۸..... شبکه بهداشت شهرستان
- ۳۹..... وظایف مدیر شبکه بهداشت شهرستان
- ۴۰..... نقاط قوت شبکه بهداشت عبارت اند از
- ۴۱..... برخی چالش های شبکه بهداشت عبارت اند از
- ۴۲..... اصول پنجگانه مدیریت
- ۴۸..... مرکز بهداشت شهرستان و معرفی حدها، ستادی و شرح اهم وظایف آنها
- ۴۸..... شرح وظایف رئیس مرکز بهداشت شهرستان
- ۵۰..... ستاد گسترش
- ۵۱..... واحد پیشگیری و مبارزه با بیماری ها
- ۵۲..... نقش واحد مبارزه با بیماری ها در سیستم سلامت
- ۵۲..... رئوس برنامه ها و فعالیت های واحد پیشگیری و مبارزه با بیماری ها
- ۵۴..... بهداشت خانواده
- ۵۴..... شرح وظایف بهداشت خانواده
- ۵۵..... بهداشت روان
- ۵۶..... شرح وظایف واحد بهداشت روان
- ۵۷..... واحد آموزش سلامت
- ۵۸..... شرح وظایف واحد آموزش سلامت
- ۵۹..... واحد آمار
- ۶۰..... شرح وظایف واحد آمار
- ۶۱..... واحد امور دارویی

۶۱	شرح وظایف
۶۲	واحد تغذیه
۶۳	شرح وظایف واحد تغذیه
۶۳	ریز عملکردهای واحد تغذیه
۶۴	بهداشت محیط
۶۵	شرح وظایف واحد و کارشناس بهداشت محیط
۶۶	بهداشت حرفه‌ای
۶۶	وظایف واحد و کارشناس بهداشت حرفه‌ای
۶۸	انتظارات سیستم بهداشتی از پزشکان شاغل در مراکز خدمات جامع سلامت در رابطه با برنامه‌های بهداشت حرفه‌ای و بهداشت محیط
۶۹	آموزشگاه بهورزی
۶۹	شرح وظایف واحد بهورزی
۷۰	برخی از چالش‌های واحدهای بهورزی
۷۱	اهم چالش‌های مرکز بهداشت شهرستان
۷۲	بیمارستان شهرستان
۷۲	واحدهای عرضه خدمات در شهر
۷۲	مرکز خدمات جامع سلامت شهری
۷۳	اهم وظایف مراکز خدمات جامع سلامت شهری
۷۵	پایگاه بهداشت شهری
۷۶	واحدهای عرضه خدمات در روستا
۷۶	مرکز خدمات جامع سلامت روستایی
۷۶	شرح اهم وظایف مراکز خدمات جامع سلامت روستایی
۷۷	اهداف بازدید کارشناسان مرکز خدمات جامع سلامت روستایی از خانه‌های بهداشت تحت پوشش
۷۷	خانه بهداشت
۸۰	کارکرد اصلی خانه‌های بهداشت عبارت‌اند از:

- شرایط انتخاب و تربیت کارکنانی که برای خدمت در خانه بهداشت منظور شده‌اند ۸۰
- وظایف بهورزان در خانه‌های بهداشت ۸۳
- شوراهای محلی بهداشت ۹۳
- محیط عمومی روستا ۹۴
- دسته‌بندی مراجعان خانه‌های بهداشت ۹۵
- استانداردسازی خانه‌های بهداشت ۹۵

بخش دوم: مشارکت مردم در مراقبت‌های بهداشتی اولیه سلامت ۱۰۱

- نقش مشارکت مردمی در ارائه خدمات بهداشتی ۱۰۱
- رابطین بهداشتی ۱۰۳
- راهکارهای جلب مشارکت رابطین ۱۰۵
- لزوم اهمیت جلب مشارکت رابطین بهداشتی ۱۰۷
- مشارکت رابطین در ایران و جهان از نظر تاریخی ۱۰۸

بخش چهارم: چالش‌های خانه‌های بهداشت و ارائه راهکارهای اصلاحی ۱۱۱

- نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای خانه‌های بهداشت (SWOT) ۱۱۷

بخش پنجم: چالش‌های کاری بهورزان و ارائه راهکارهای اصلاحی ۱۲۱

- چالش کمیت خدمات ۱۲۵
- استرس شغلی و نقش آن در عملکرد بهورزان ۱۲۷
- عوامل مؤثر بر استرس شغلی بهورزان ۱۲۸
- اهمیت رضایتمندی مراجعین از خانه‌های بهداشت ۱۳۱

بخش ششم: چالش‌های آموزش کارکنان در نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه (PHC)

۱۳۵

- نقش آموزش در بهبود و پیشرفت کارکنان در نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه ۱۳۵

۱۳۷ ضرورت آموزش کارکنان

۱۳۸ چالش‌ها و ابعاد آن در آموزش کارکنان در نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه

۱۳۹ برخی از چالش‌های آموزش کارکنان در نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه

بخش هفتم: طرح تحول سلامت ۱۴۱

۱۴۳ طرح تحول سلامت در حوزه بهداشت

۱۴۵ طرح تحول سلامت در حوزه بهداشت با رویکرد (SWOT)

بخش هشتم: پزشک خانواده ۱۴۹

۱۴۹ تعریف پزشک خانواده

۱۵۱ شکل‌گیری پزشک خانواده در ایران

۱۵۲ اهداف برنامه پزشک خانواده

۱۵۲ نظام ارجاع

۱۵۳ نحوه ارجاع از سطح ۱ به سطوح ۲ و ۳

۱۵۴ چالش‌های طرح پزشک خانواده

بخش نهم: آشنایی با حل مسائل در نظام بهداشتی ۱۵۷

۱۵۷ اقداماتی که جهت حل مسئله باید به آن‌ها توجه شود

۱۵۷ یازده گام در حل مسائل سیستم‌های بهداشتی

۱۶۲ ارتباط مدیریت دانش و سلامت سازمانی در کارکنان مراکز بهداشتی

واژه‌نامه فارسی به انگلیسی ۱۶۵

منابع ۱۶۷

تقویت نظام سلامت چالشی کلیدی برای بهبود ارائه مداخلات هزینه اثربخش در مراقبت‌های بهداشتی اولیه و دستیابی به چشم‌انداز اعلامیه آما تا است. با تحلیل شواهدی که در طول دهه‌های گذشته به دست آمده است، سازمان جهانی بهداشت، توسعه مراقبت‌های بهداشتی اولیه برای دستیابی به سلامت بهتر، عدالت بیشتر و هزینه‌های کمتر را توصیه می‌کند در طول سه دهه گذشته الگوی مراقبت‌های بهداشتی اولیه ایران منجر به دستیابی به شاخص‌های سلامت جمعیتی شده که متناسب با بهترین شاخص‌ها در منطقه است؛ اما باید توجه داشت که نیازهای سلامت ماهیتی پویا داشته و در طول زمان تغییر می‌یابد بنابراین به کارگیری رویکردهای انعطاف‌پذیر و مبتنی بر نیاز در نظام‌های ارائه خدمات سلامت حتماً متناسب بودن با تغییرات امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

سیستم مراقبت‌های بهداشتی اولیه نقش مهمی در حفظ و ارتقا سلامت در کشور را بر عهده دارد و همچنین خدمات ارائه‌شده در این سیستم، کم‌هزینه، در دسترس و دارای اثربخشی بالایی هستند. با گذشت بیش از سه دهه از راه‌اندازی نظام شبکه و با توجه به تغییر بار و الگوی بیماری‌ها و همچنین تغییر نیازها و انتظارات جامعه‌ی روستایی سیستم مراقبت‌های بهداشتی اولیه با چالش‌هایی مواجه گردیده که این کتاب با هدف بازنگری و بررسی مراقبت‌های بهداشتی و راهکارهای اصلاحی جهت مرتفع نمودن ضعف‌ها و رویارویی با چالش‌ها طراحی شده است. امید است که مجموعه حاضر در جهت معرفی و شناسایی "سیستم مراقبت‌های بهداشتی اولیه در ایران" به علاقه‌مندان این حیطه مثمر ثمر واقع شود.

دکتر علی کرد

مدیر امور بیماری‌ها و مراکز تشخیصی درمانی

دانشگاه علوم پزشکی البرز